

УДК 371.14

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Берегова О.А.

КЗ «Запорізький обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» ЗОР

В статті аналізується міжнародний досвід розвитку професійного педагогічного працівника в умовах післядипломної педагогічної освіти (Франції, Великої Британії, Німеччини, США). Висвітлені основні проблеми професійного педагогічного розвитку в досвіді міжнародної неперервної освіти. Охарактеризовані форми сучасної освіти: формальна, неформальна та інформальна. Представлений «інститут менторства» як один з шляхів професійного розвитку сучасного вчителя.

Ключові слова: система післядипломної освіти, педагогічний працівник, професійний розвиток, форми освіти, інститут менторства.

Постановка проблеми. У Національній доктрині розвитку освіти поставлені завдання щодо формування самостійної та самодостатньої особистості, здатної до професійного розвитку, активної адаптації на сучасному ринку праці та творчої самореалізації. Ці завдання пов'язані з новими вимогами суспільства до реформування української освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неперервна освіта педагогів у сучасних умовах розуміється як системне поєднання формальної, неформальної та інформальної освіти, що супроводжує професійну сферу. Усі три зазначених види освіти, їх структура, переваги та недоліки досліджуються вітчизняними та зарубіжними вченими: міжнародний досвід розвитку післядипломної педагогічної освіти [1, 2, 3, 4, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16]; формування професійної майстерності педагогічних працівників [5, 7, 12]; форми сучасної освіти [6, 10, 18].

Нормативно-правова база регламентує систему неперервної освіти педагогічного працівника: Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 ст. 51 Сертифікація педагогічних працівників (проект № 3491-д). Наказ МОН України

від 08.08.2017 № 1127 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2020 року».

Одне з риторичних питань яке постає перед педагогічним працівником це – Яким має бути сучасний викладач? Найпоширеніші професійні якості викладача: викладання фахового предмета на високому рівні; вміння мотивувати своїх учнів; любити свою роботу; створювати позитивну атмосферу; бути вмонтованим; володіння та застосування інноваційними технологіями освіти, що визначають нові параметри нової української школи; розвиток креативної особистості; здатність бачити різноманіття учнів; проєктувати психологічно-комфортне освітнє середовище; формування патріотичних почуттів дітей; удосконалення в учнів умінь практично використовувати багатство рідної мови; тісна співпраця з батьками і т. ін.

Але найголовніша характерна риса сучасного вчителя – це готовність до саморозвитку, самонавчання, самоменеджменту педагогічного працівника, яка триває всю Вашу професійну кар'єру. Але як ми можемо це зробити? Як проаналізувати

індивідуальні та колективні професійні потреби? Один із шляхів це скористатися програмою професійного розвитку педагогічного працівника.

Виділення невирішених раніше загальної проблеми. Проблеми якісної підготовки та сертифікації вчителів є актуальною як для України, так і для зарубіжних країн, тому що педагогічна освіта постійно актуалізується у зв'язку з розвитком тенденцій у суспільстві. Їх модернізація й удосконалення вимагають вивчення досвіду інших країн, впровадження позитивних надбань у практику професійної підготовки та сертифікації учителів в Україні.

Формулювання цілей статті. Мета статті полягає у систематизації міжнародного досвіду розвитку професійного педагогічного працівника в умовах післядипломної педагогічної освіти. Для досягнення мети, поставленні наступні завдання: висвітлити основні проблеми професійного педагогічного розвитку в досвіді міжнародної неперервної освіти; охарактеризувати форми сучасної освіти; представити перспективність «інституту менторства».

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародний досвід свідчить про те, що особливу увагу в професійному розвитку педагогічного працівника приділяється: моделі освіти, що базується на системному зв'язку дисциплін; професійній педагогічній компетентності; упровадженню ІКТ у навчальний процес; підготовці вчителя до діяльності в полікультурному середовищі та середовищі національної меншини; інтеграції теорії та практики, а також послідовності навчальних планів; переходу від педагогічної освіти до професійної діяльності.

Досвід підвищення кваліфікації педагогічного працівника в системі міжнародної післядипломної освіти.

Франція. Особливістю системи підвищення кваліфікації Франції є особиста зорієнтованість професійного розвитку вчителя. Традиційними як для України, так і для Франції є проблеми особистої мотивації вчителя, відсутність у школах заміни вчителю, який мав би пройти перекваліфікацію, недостатність бюджету [1]. Тривалість усіх періодів підвищення кваліфікації у Франції за кошти бюджету чи підприємства з початку активного професійного життя до моменту виходу на пенсію має скласти один рік (або 1200 годин, якщо підвищення кваліфікації відбувається без відриву від виконання виробничих чи службових обов'язків) [9, с. 25–29].

Велика Британія. В умовах децентралізованої системи управління освітою в Англії, удосконалення професійної компетентності педагогічного працівника займаються на всіх рівнях: національному, регіональному та місцевому. Система післядипломної освіти поділяється на 2 напрями: удосконалення здобутих вмій та навичок; оволодіння новими знаннями, формування нових умінь та навичок. У навчальних планах більше 60% часу відводиться дискусіям, практикумам [13, с. 10]. Серед форм підвищення кваліфікації: групові форми роботи; активні методи навчання: рольові ігри, драматизація, розв'язання педагогічних завдань, перегляд відеофрагментів зі шкільної практики та їх обговорення, тренінги; індивідуальна підготовка вчителів у межах

школи; методичні семінари; конференції, «круглі столи»; дискусії; групова розробка навчальних планів, програм, дидактичних матеріалів; дні професійного розвитку, керівництво дослідницькою роботою вчителя [5, с. 16].

Німеччина. Післядипломна педагогічна освіта вчителів у Німеччині включає два основні напрями: підвищення кваліфікації і додаткову підготовку. Коло завдань першого напрямку пов'язано з професійним удосконаленням учителя відповідно до його базової спеціальності (вчитель-предметник). Завдання другого напрямку в документах земель пов'язано з наданням учителю нової педагогічної спеціальності або вдосконаленням його професійної кваліфікації для переходу на вищу посаду [11, с. 12]. Система післядипломної педагогічної освіти Німеччини відзначається децентралізацією управління, вертикальною адміністративно-організаційною диференціацією, і у кожній із 16 земель-суб'єктів федерації реалізовується на між-земельному (федеративному), земельному (центральне підвищення кваліфікації), місцевому (локальне підвищення кваліфікації) та індивідуальному (особистісне підвищення кваліфікації) рівнях [16, с. 84]. Підвищення кваліфікації у Німеччині – добровільна справа кожного педагога, який має можливість отримати додаткову спеціальність, навчаючись на підготовчих курсах, організованих земельними міністерствами культури та освіти або ж в університетах. Під час вибору предмета, що додатково вивчається, враховуються як побажання слухача, так і потреби навчального закладу. Після завершення підготовки вчитель складає додатковий іспит і, у разі успішного його складання, отримує допуск до викладання дисципліни за фахом в усіх типах шкіл. Ці заходи сьогодні користуються в Німеччині великим попитом. Адже фахівець, компетентний у різних сферах науки, має кращі шанси реалізувати свої здібності та прагнення на ринку праці, покращити свій матеріальний добробут [1].

США. Різноманітні вищі навчальні заклади пропонують широкий перелік різних за часом програм підвищення кваліфікації, за очною, дистанційною або змішаною формою навчання. Нормативною основою професійного розвитку педагогічного працівника є національні стандарти професійної педагогічної освіти за фахом які передбачають їх фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-технологічну, практичну й соціально-гуманітарну підготовку [17]. Загалом система підвищення кваліфікації в США дуже поширена, бо має під собою матеріальне підґрунтя: вчитель, який впродовж року проходив навчання за будь-якою формою, має можливість отримати надбавку до зарплати. Раз на п'ять років вчителі проходять обов'язкову сертифікацію для підтвердження учительської ліцензії, що вимагає постійного розвитку і вдосконалення свого фаху [6].

Але існує ряд проблем у професійному педагогічному розвитку з якими стикається міжнародна неперервна освіта: занадто багато уваги приділяється новітнім технологіям на шкоду іншим важливим напрямкам, що дозволяють поліпшити навчання; викладачі займаються переважно самоосвітою або покладаються на досвід інших викладачів щодо професійного розвитку;

лише 30% вчителів спираються на університетську підготовку у викладанні своїх занять; більшість викладачів вважають, що вони недостатньо підготовлені до використання новітніх технологій у своїх класах і для планування занять.

Як було зазначено вище, міжнародний освітнянський простір визнає різні форми післядипломної педагогічної освіти: формальна, неформальна і інформальна. Щодо України, у законопроекті про освіту ст. 9 «Види здобуття освіти», де пропонується легалізація неформальної та інформальної освіти та створення умов офіційного визначення результатів навчання отриманих в цих видах навчання. На відміну від країн, які досліджуються, в нашій країні не відомо саме які і скільки існує закладів неформальної освіти та офіційне визнання цих результатів неможливо [18]. І. Пекар зазначає, що неформальна освіта пропонує «альтернативні форми навчання та новий зміст, які допомагають людям пристосуватися до постійних трансформацій суспільства [10]. В багатьох європейських країнах неформальна освіта позиціонується у сфері громадянської освіти і спрямована на створення умов для формування демократично орієнтованого громадянина. Як будувати суспільство, де є місце для всіх, чому важливо брати на себе відповідальність за процеси, які відбуваються навколо, і як це робити, як бути громадянином не тільки де-юре, але і де-факто – ці питання стали лейтмотивом програм неформальної освіти в Європі».

Основні характерні риси професійного розвитку педагогічного працівника (міжнародний досвід): розбудови національних систем післядипломної педагогічної освіти; рівноваги інтересів усіх учасників, партнерів у сфері післядипломної педагогічної освіти, центральних органів управління освітою, регіональних органів управління освітою та органів освіти на місцевому рівні, шкільної адміністрації, вчителів; інноваційна діяльність вчителів: використання ІКТ; активне використання дистанційного навчання для вдосконалення професійної компетентності вчителя на міжнародному, національному та індивідуальному рівнях; розповсюдження циклової та блочної системи вивчення; підняття престижу професії вчителя; недержавне фінансування; самоменеджмент/лідерство; інститут менторства.

За логікою нової моделі підготовки вчителя у школах необхідно створити своєрідний інститут наставництва або так званого менторства (mentorship). Статус учителя-наставника передбачає не тільки особливі права і певну платню, він також запроваджує цілу низку принципово нових вимог до професіоналізму і майстерності педагога. Саме тому вчителів-наставників можливо віднести до категорії висококваліфікованих педагогів-майстрів. Залучення цих найбільш кваліфікованих шкільних учителів до процесу професійної підготовки студентів-майбутніх вчителів виступає стрижневою ідеєю кардинального оновлення системи педагогічної освіти для школи XXI століття. Сутність педагогічного наставництва визначається як двобічний зв'язок у педагогічному середовищі між досвідченим педагогом-ментором і молодим учителем. При цьому відбувається професійний розвиток не тільки вчителя-початківця, а й досвідченого наставни-

ка, оскільки він повинен постійно оновлювати свій педагогічний репертуар, свідомо розвиваючи педагогічну рефлексію [9, с. 229].

Учитель-наставник призначається директором школи, і з цього моменту саме він несе відповідальність за якість практичної підготовки майбутніх учителів у базовій школі. Він планує розклад практикантів з урахуванням побажань членів педагогічного колективу, підтримує зв'язок з викладачами-предметниками і регулярно зустрічається з професійним тьютором, допомагає студентам у плануванні уроків, оцінює якість їх проведення, відвідує засідання ради факультету і ради екзаменаторів. Таким чином забезпечується керівництво педагогічною практикою з боку тих, хто безпосередньо ознайомлений з проблемами даної школи і конкретної місцевості. Професійний тьютор працює з групою шкіл і, як правило, відвідує кожну з них двічі за період педагогічної практики.

Серед складових компонентів педагогічної майстерності так званого ментора більшість учених виділяють такі: психолого-педагогічні знання з предмету спеціалізації, методики його викладання, психології, фізіології, гігієни; міжособистісні вміння: терпимість, дружжелюбність, почуття гумору, прагнення взаєморозуміння; технічні вміння: планування, обговорення, зворотній зв'язок, оцінка тощо; комунікативні вміння: встановлення вірних відносин з колегами та учнями/студентами; організаторські вміння: керівництво групою та індивідуальною роботою учнів/студентів; вміння викладати у змішаному навчальному середовищі.

Отже, перспективними шляхами використання європейського досвіду післядипломної освіти педагогів в Україні визначено збереження та адекватне представлення вітчизняного досвіду післядипломної педагогічної освіти у європейському та світовому освітньому просторі; розбудова правового поля післядипломної педагогічної освіти; підняття престижу професії вчителя; запровадження науково обґрунтованої та справедливої системи матеріального стимулювання, яка передбачає тісний зв'язок атестації педагога з підвищенням його кваліфікації; встановлення суттєвих надбавок до заробітної плати на основі атестації та підвищення рівня кваліфікації; формування нового механізму фінансування системи післядипломної педагогічної освіти, формувати спеціальні фонди для підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі неперервної педагогічної освіти.

Висновки з даного дослідження і перспективи. Здійснюючи проектування саморозвитку вчителя варто пам'ятати про неповторність, унікальність, індивідуальні характеристики кожної особистості, ціннісні орієнтації, кругозір тощо! Сучасний учитель України – це фахівець, який втілює в життя концепцію неперервної освіти та забезпечує реалізацію інноваційних педагогічних технологій, що розвиваються до вимог сучасного суспільства. Для цього необхідно розробити діагностичну модель професійного розвитку вчителя, на основі якої він міг би визначати рівень своїх професійних навичок та особисті потреби їхнього розвитку та навчання за змішаною або дистанційною формою навчання.

Список літератури:

1. Вакуленко Т.И. Становление и развитие системы повышения квалификации учителей Германии: дис. на соиск. уч. ст. канд. пед. наук: 13.00.01 / Т.И. Вакуленко. – К., 1995. – 186 с.
2. Гаманюк В.А. Система підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації у Німеччині: дис. на соиск. уч. ст. канд. пед. наук: 13.00.01. / В.А. Гаманюк. – К., 1995. – 221 с.
3. Гаргай В.Б. Курсовая модель повышения квалификации учителей на Западе [Электронный ресурс] / В.Б. Гаргай // Сибирский учитель. – 2003. – Выпуск № 6(30), Ноябрь-декабрь 2003. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.sibuch.ru/article.php?no=205>
4. Капосльоз Г.В. Зарубіжний досвід професійного розвитку науково-педагогічних працівників в системі післядипломної освіти / Г.В. Капосльоз, В.М. Невмержицький, О.О. Рибчук, О.Д. Розумний // Військова освіта. – 2016. – № 2. – С. 93–102. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2016_2_14
5. Кіщенко Ю.В. Формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / Ю.В. Кіщенко. – К., 2000. – 20 с.
6. Ковальчук В. Професійний розвиток вчителів: міжнародний досвід // Василь Ковальчук. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnij-rozvitok-uchiteliv-zarubizhnij-dosvid> 18
7. Корсак К.В., Гранюк Л.О. Франція: післядипломна освіта та її досягнення / К.В. Корсак, Л.О. Гранюк // Післядипломна освіта в Україні. – 2001. – № 1. – С. 28–31.
8. Лащихіна В.П. Розвиток системи підготовки педагогічних кадрів у Франції (друга половина ХХ – початок ХХІ століття): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / В.П. Лащихіна. – К., 2009. – 20 с.
9. Муқан Н. Система неперервної професійної освіти педагогів Канади: інституції та їхня діяльність / Наталія Муқан // Вісник Львівського університету. – Серія: педагогічна. – 2007. – Вип. 22. С. 227–231.
10. Пекар Іванна. Роль неформальної освіти у сучасному суспільстві / Іванна Пекар // [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://business-territory.com/articles/rol-neformalno%D1%97-osv%D1%96ti-u-suchasnomu-susp%D1%96stv%D1%96>
11. Синенко С.І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.04 / С.І. Синенко. – К., 2002. – 21 с.
12. Скрипчук Н.В. Формування професійної майстерності вчителя іноземної мови в системі післядипломної освіти України і Франції / Н.В. Скрипчук // Народна освіта: електронне наукове фахове видання. – 2007. – Вип. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007-1/07snvouv.htm>
13. Соколова А.В. Професійна підготовка вчителя у системі педагогічної освіти Англії і Шотландії: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: 13.00.01 / А.В. Соколова. – О., 2009. – 20 с.
14. Adult Learning and Education. Canada progress report for the UNESCO Global Report on Adult Learning and Education (GRALE) and the end of the United Nations Literacy Decade. Council of Ministers of Education Canada. Toronto, 2012. – 66 p.
15. Andritsou Maria La formation continue des professeurs de langues étrangères / Maria Andritsou // Le français dans le monde. – 2005. – № 325.
16. Heimerer L., Lohrer K. Diezen trale und regionale Lehrerfortbildung / L. Heimerer, K. Lohrer // Die berufsbildende Schule. – 48(2000)12. – P. 644–658.
17. Hayes D. Inservice teacher development: some basic principles / D. Hayes // English Language Teaching Journal. – 1995. – V. 49, № 3. – P. 3–4.
18. Werquin Patrick. Recognition of Non-Formal and Informal Learning: Country Practices / Patrick Werquin. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/44600408.pdf>

Береговая О.А.

КУ «Запорожский областной институт
последипломного педагогического образования» ЗОС

**МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ
ПЕДАГОГИЧЕСКОГО РАБОТНИКА****Аннотация**

В статье анализируется международный опыт развития профессионального педагогического работника в условиях последипломного педагогического образования (Франции, Великобритании, Германии, США). Определены основные проблемы профессионального педагогического развития в опыте международного непрерывного образования. Охарактеризованы формы современного образования: формальное, неформальное и информальное. Представлен «институт менторства» как один из путей профессионального развития современного учителя.

Ключевые слова: система последипломного образования, педагогический работник, профессиональное развитие, формы образования, институт менторства.

Beregova O.A.

MI «Zaporizhzhia Regional Institute
of Postgraduate Pedagogical Education» ZRC

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL STAFF

Summary

In the article it is analysed international experience of the professional development of pedagogical staff in the conditions of postgraduate pedagogical education (France, Great Britain, Germany and USA). The basic problems of professional pedagogical development are lighted up in the experience of international continuous education. The forms of modern education are described: formal, non-formal and informal. It is presented «the institute of mentoring» as one of the ways of professional development of modern teacher.

Keywords: system of postgraduate education, pedagogical staff, professional development, forms of education, institute of mentoring.